

Ewa Jaglarz

Akademia Ignatianum w Krakowie

Jacek Sikorski

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

DEKLAROWANE ZAINTERESOWANIA UCZNIÓW GIMNAZJUM ZE WZGLĘDU NA WYBÓR DALSZEGO KIERUNKU KSZTAŁCENIA

Abstract **Declared interests of middle school students due to the choice of direction of further education.** The article presents the results of our research on the declared interests of high school students organized by categories of interest that emerge from different professional activities. The study was conducted in middle school integration, located at the Małopolska province. The diagnostic survey was used as a research method. The proven method so-called card of interests was adopted in our extended study. We have found big number of pupils who declare their technical and biological interests. These indicators achieved high values, such results have been observed especially among boys. In this survey we found also a significant percentage of pupils not showing readiness to take the first career decisions. We believe that such attitudes are a clear indication to work for guidance counselors working in the third stage of education.

Deklarowane zainteresowania uczniów gimnazjum ze względu na wybór dalszego kierunku kształcenia. W pracy przedstawiono wyniki badań dotyczących deklarowanych zainteresowań gimnazjalistów uporządkowanych według kategorii zainteresowań, które wyłaniają się z odmiennych czynności zawodowych. Badania zostały przeprowadzone w gimnazjum integracyjnym mieszczącym się na terenie województwa małopolskiego. Jako metodę badawczą zastosowano sondaż diagnostyczny. W ramach przyjętej metody posłużono się tzw. kartą zainteresowań. Dla ogółu uczniów deklarowane wskaźniki zainteresowań technicznych i biologicznych osiągnęły wysokie wartości, co zaobserwowano szczególnie wśród chłopców.

Zaobserwowano również znaczny odsetek uczniów niewykazujących gotowości do podjęcia pierwszych decyzji zawodowych. Uważamy, że takie postawy stanowią wyraźne wskazanie do pracy dla doradców zawodowych działających w obszarze trzeciego etapu edukacyjnego.

Keywords professional interests, career counseling, secondary school students
zainteresowania zawodowe, doradztwo zawodowe, młodzież gimnazjalna

Linia rozwoju zawodowego jednostki dokonuje się w pewnych etapach i okresach tego rozwoju. Rozwój zawodowy, który przebiega w ramach wyodrębnionych etapów (do których należy preorientacja zawodowa dzieci, orientacja zawodowa młodzieży, okres szkolny, uczenie się zawodu przez młodzież, okres kwalifikowanej pracy zawodowej dorosłych, okres reminiscencji i refleksji społeczno-zawodowej emerytów)¹ „jest jedną z wielu kategorii rozwoju i życia ludzi, dających się obiektywnie stwierdzić i wyróżnić. Jest on «osią życia» człowieka, wokół której koncentrują się jego myśli, przeżycia i działania”².

Jak podaje Zygmunt Wiatrowski, w każdym z wyodrębnionych etapów, na różnym poziomie szczegółowości pojawiają się: wiedza o podziale pracy ludzkiej, zawodach i pracy zawodowej. Adekwatnie do wieku wykształcają się odpowiednie struktury czynności, umiejętności i motywacji, w tym zainteresowania. Na okres obejmujący obowiązek szkolny (np. w gimnazjum) przypada etap orientacji zawodowej, w którym dokonuje się rozpoznanie ogólnych właściwości pracy zawodowej oraz kształtują się ogólne cechy pracownicze. W ramach procesu rozwoju zawodowego nieodzowne jest ukierunkowanie przemian w świadomości jednostki w poszukiwaniu miejsca w podziale pracy³. To wymagające zadanie przypada środowisku szkolnemu, a w szczególności doradcy zawodowemu, którego głównym zadaniem jest towarzyszyć młodzieży w procesie dokonywania pierwszych wyborów związanych z dalszym kierunkiem i poziomem kształcenia. Przy czym, jak podaje za Donaldem E. Superem Tadeusz Nowacki, teoria rozwoju zawodowego wymusza w procesie doradczym uwzględnienie i przyjęcie podstawowych tez stanowiących główne założenia tej teorii:

1. Ludzie różnią się między sobą zainteresowaniami, uzdolnieniami, a także strukturami osobowościowymi.
2. Indywidualność osób sprawia, że nadają się oni do pewnej liczby zawodów.
3. Każdy zawód wymaga określonych zdolności, zainteresowań.
4. Wymagania zawodowe zmieniają się wraz z wiekiem.
5. Proces zmian przebiega w etapach określonych jako: wzrost, poszukiwanie, ustalanie i podejmowanie decyzji, utrzymanie w decyzji i w końcu możliwe wycofanie się.

¹ K. Czarnecki, S. Karaś, *Profesjologia w zarysie (rozwój zawodowy człowieka)*, Radom 1996, s. 31.

² K. Czarnecki, S. Karaś, *Profesjologia w zarysie...*, dz. cyt. s. 27.

³ Z. Wiatrowski, *Rozwój zawodowy*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 5, red. T. Pilch, Warszawa 2006, s. 211–220.

6. Podjęte decyzje i sposób rozwiązywania zadań determinują przebieg drogi zawodowej.
7. Rozwój zawodowy podlega stymulacji motywacji, rozwijaniu umiejętności i zainteresowań. Podlega działaniom pomocowym w rozpoznawaniu i badaniu świata zawodowego.
8. Rozwój zawodowy to w istocie rozwój osobowości.
9. Osiągane miejsce zawodowe to w istocie kompromis między czynnikami indywidualnymi a środowiskowymi. To wypadkowa czynników indywidualnych i zewnętrznej rzeczywistości.
10. Spełnienie zawodowe jest adekwatne do stopnia kompromisu pomiędzy osobowymi uzdolnieniami, zainteresowaniami, osobowym układem wartości a obranym sposobem życia⁴.

W klasycznej teorii rozwoju zawodowego (teoria cech człowieka) zainteresowania pojawiają się jako jedna z cech psychicznych człowieka, od której zależy wybór i wykonywanie zawodu. Oczywiście w kontekście zawodowym bierze się pod uwagę jedynie zainteresowania kierunkowe. Teoria ta uwzględnia jednocześnie rozwojowy charakter cech człowieka i zmienność w czasie dojrzewania dzieci i młodzieży. Kolejna teoria – teoria potrzeb, widzi zainteresowania jako składową w dwoistej naturze potrzeby. Z jednej strony potrzeba to pasywne poczucie braku, z drugiej natomiast warunkiem nieodzownym do wystąpienia potrzeby jest aktywność, dążność do działania, jaką ta potrzeba wywołuje. Zawody są wybierane dla realizacji określonych potrzeb człowieka, a na wybór zawodu mają wpływ zarówno potrzeby uświadomione, jak też tylko wyraźnie wyczuwalne. Kierunek i sposób wydatkowania energii podkreśla się w osobowościowej teorii wyboru zawodu. Cechą tej teorii jest akcentowanie wpływu i postaw rodziców wobec dziecka w kontekście wydatkowanej przez niego energii – dziecko pragnie skierować swoje zainteresowania i energię na określoną dziedzinę, a rodzice ukierunkowują je na inną. Teoria wydatkowania energii dobrze służy w procesie doradczym polegającym na wyborze zawodu adekwatnego do posiadanej potencjalnej energii ucznia. W końcu w teorii wyboru i decyzji zainteresowania mogą stanowić element czynników wpływających na wybór zawodów w sekwencji decyzji podejmowanych na przestrzeni wielu lat życia człowieka⁵.

Okres orientacji zawodowej przypadający na trzeci etap edukacyjny (nauka w gimnazjum) charakteryzuje się u młodzieży szczególnie intensywnym dojrzewaniem biologicznym, dojrzewaniem psychicznym (intelektualnym i emocjonalnym) oraz intensywnym dorastaniem społecznym, głównie prozawodowym⁶.

Jednym z elementów wpływających na siłę motywacji do podejmowania aktywności zawodowej stają się zainteresowania.

W definicjach zainteresowań przytaczanych przez Supera warto przytoczyć definicję Douglasa Fryera, w myśl której jednym z aspektów zainteresowań są „uczucia przyjemne lub nieprzyjemne, związane z przedmiotami i czynnościami”⁷. Natomiast

⁴ Za: T. W. Nowacki, *Zawodoznawstwo*, Radom 1999.

⁵ K. Czarnecki, S. Karaś, *Profesjologia w zarysie...*, dz. cyt., s. 45–48.

⁶ K. Czarnecki, *Profesjologia: nauka o zawodowym rozwoju człowieka*, Sosnowiec 2010, s. 120.

⁷ Za: D. E. Super, *Psychologia zainteresowań*, Warszawa 1972, s. 23.

w przywoływanej definicji Henri Piérona zainteresowania są skłonnością do zwracania uwagi na pewne przedmioty i wybierania pewnych czynności⁸, co można uznać za szczególnie przydatne w kontekście podejmowanego w tym artykule problemu – doradztwa zawodowego młodzieży gimnazjalnej.

Definicję o szerszym zakresie znaczeniowym zainteresowań podaje Antonina Guryccka, która określa zainteresowania jako:

- I. Względnie trwałą obserwowalną dążność do poznawania otaczającego świata.
- II. Ukierunkowaną aktywność poznawczą o określonym nasileniu, przejawiającą się w wybiórczym stosunku do otaczających zjawisk.
- III. Dostrzeganie określonych cech zjawisk (związki, zależności) i problemów, dążenie do ich zbadania oraz przeżywanie różnorodnych uczuć związanych z nabywaniem i posiadaniem wiedzy⁹.

Autorka podkreśla, że rozwój zainteresowań zależy od wielu czynników. „Na ogół ma się na uwadze wiek, płeć, zdolności i środowisko społeczne. Każdy z tych czynników faktycznie może odgrywać istotną rolę w rozwoju zainteresowań, ale zwłaszcza wówczas, gdy człowiek nie podlega szczególnie skutecznym oddziaływaniom zewnętrznym zaprogramowanym według pewnych zasad”¹⁰.

Super zwraca uwagę na związek zainteresowań z zamiłowaniem zawodowym i stabilnością zawodową. Zainteresowania są według autora składnikiem struktury osobowości zawodowej dynamizującym wybór i uczenie się zawodu¹¹. O wadze zainteresowań w wyborze zawodu świadczyć mogą sformułowane następujące twierdzenia:

1. „Zainteresowanie i jego natężenie pozostaje w związku z wyborem i stabilnością zawodową zarówno na krótką, jak i na długą metę.
2. Zainteresowanie i jego natężenie są czynnikami kształcenia zawodowego potężniejszymi niż inteligencja, zdolności, temperament i osobowość, potężniejszymi nawet niż poziom społeczno-ekonomiczny rodziny.
3. Zainteresowanie i jego natężenie determinują zadowolenie z zawodu i zajmowanego w danym czasie stanowiska.
4. Zainteresowania mogą być rozpatrywane jako wyznaczniki ukierunkowania wysiłków, [...] stanowią pewnego rodzaju siłę napędową, która znajduje ujście albo w pracy, albo w rozrywkach o charakterze hobby [...]”¹².

Polskie badania nad rolą zainteresowań w wyborze zawodu potwierdziły ich dominującą pozycję spośród innych składników i cech osobowości zawodowej. Uzyskane dane ukazują, iż nawet motywy materialne ustępują zainteresowaniom jako najważniejszym motywom w procesie wyboru zawodu. Szczegółowe studium materiałów badawczych pozwala na wniosek, iż zainteresowania kierunkowe ewoluują już od dzieciństwa

⁸ Za: D. E. Super, *Psychologia zainteresowań*, dz. cyt.

⁹ A. Guryccka, *Rozwój i kształtowanie zainteresowań*, Warszawa 1989, s. 34.

¹⁰ A. Guryccka, *Zainteresowania*, [w:] *Encyklopedia psychologii*, red., W. Szewczuk, Warszawa 1998, s. 1080.

¹¹ D. E. Super, *Psychologia zainteresowań*, dz. cyt. 1972.

¹² D. E. Super, *Psychologia zainteresowań*, dz. cyt. s. 198–199.

i podlegają rozwojowi w ramach osobowości zawodowej. Rozwój zainteresowań koreponduje więc z rozwojem zawodowym¹³.

Zawodowy rozwój człowieka jest procesem obserwowalnym na poszczególnych jego etapach. Można więc poznawać, badać oraz opisywać typowe dla danego okresu, dające się wyodrębnić składowe, takie jak: wiedza, umiejętności, zamiłowania i w końcu zainteresowania. Całocyciowy charakter rozwoju zawodowego człowieka pozwala na wyodrębnienie przypadających na okres drugiego etapu edukacyjnego (gimnazjum) orientacji zawodowych młodzieży. To proces rozpoznawania własnych predyspozycji, skłonności i cech (w tym właśnie zainteresowań), które będą decydowały o dalszym przebiegu kolejnych okresów rozwoju zawodowego jednostki. Ów proces, który będzie trwał, pod koniec trzeciego etapu edukacyjnego zbiega się z pierwszą istotną decyzją dotyczącą dalszego kierunku kształcenia. Może ona zaważyć na dalszym przebiegu kariery zawodowej i determinować kolejne decyzje. Dlatego warto przyrzeć się, jak kształtują się zainteresowania w tak ważkim momencie życia młodego człowieka.

Badania będą miały na celu uchwycenie momentu, stanu zainteresowań zawodowych na interesującym nas etapie rozwoju zawodowego.

1. PROBLEMATYKA, METODA I WYNIKI BADAŃ

W niniejszym artykule przedstawiono wyniki badań dotyczących deklarowanych zainteresowań gimnazjalistów, biorąc pod uwagę te kategorie zainteresowań, które wyłaniają się z odmiennych czynności zawodowych. Takiej kategoryzacji zainteresowań dokonano z uwagi na kryterium przydatności w procesie wyboru zawodu.

Przeprowadzone badania miały dostarczyć odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Jakie zainteresowania ze względu na dalszy kierunek i poziom kształcenia ma ogół badanej młodzieży?
2. Jakie zainteresowania ze względu na dalszy kierunek i poziom kształcenia mają dziewczęta oraz chłopcy u progu zakończenia edukacji w gimnazjum?

Badania zostały przeprowadzone w gimnazjum integracyjnym na terenie województwa małopolskiego. Badaniem zostali objęci uczniowie uczęszczający do ostatnich klas gimnazjum. Grupę badawczą stanowiło 100 uczniów, w tym 50 dziewcząt i 50 chłopców. Zastosowaną metodą badawczą był sondaż diagnostyczny. W ramach przyjętej metody posłużono się „Kartą zainteresowań” autorstwa Julii Woronieckiej¹⁴. Na potrzeby niniejszego artykułu wyodrębniono 6 grup zainteresowań:

- I. zainteresowania humanistyczne,
- II. zainteresowania matematyczno-fizyczne,
- III. zainteresowania biologiczno-chemiczne,

¹³ K. Czarnecki, *Ukierunkowanie zawodowe człowieka*, Katowice 1981, s. 62–68.

¹⁴ L. Krawczyk, A. Kulpa, M. Maicka, *Orientacja zawodowa. Przewodnik nauczyciela gimnazjum i szkoły podstawowej*, Warszawa–Łódź 1999, s. 17–20.

- IV. zainteresowania techniczne,
- V. zainteresowania opiekuńczo-wychowawcze,
- VI. zainteresowania usługowe.

I. **Zainteresowania humanistyczne** – przydatne są zwłaszcza w tych zawodach, w których pracuje się z człowiekiem jako klientem, pacjentem, kontrahentem, uczniem. Predysponują do pracy w obszarze opieki medycznej, wychowania, handlu i usług, działalności artystycznej, usług gastronomicznych, obsługi turystycznej, działalności związanej z udzielaniem porad.

Uczeń o wysokim poziomie zainteresowań humanistycznych ma do wyboru naukę w:

- liceum ogólnokształcącym – w klasach o profilu humanistycznym, językowym, w klasach rozwijających zainteresowania dziennikarskie, teatralne, dotyczące edukacji regionalnej, dyplomacji europejskiej, politologiczne, tudzież kulturowe;
- zasadniczej szkole zawodowej – w zawodach krawiec, fryzjer, sprzedawca, jak również kucharz.

II. **Zainteresowania matematyczno-fizyczne** – przydatne są w pracy z danymi, w zawodach związanych z przedmiotami ścisłymi oraz niektórymi humanistycznymi, w obszarze ekonomii, rachunkowości, informatyki, nauczania, a także tłumaczeń językowych.

Uczeń o wysokim poziomie zainteresowań naukami ścisłymi ma do wyboru naukę w:

- liceum ogólnokształcącym – w klasach o profilu matematycznym, matematyczno-fizycznym lub matematyczno-informatycznym;
- technikum – o profilu ekonomiczno-administracyjnym, elektronicznym, mechatronicznym, zarządzania informacją, w zawodach technik informatyk, technik mechatronik, technik elektryk, technik telekomunikacji, technik teleinformatyk;
- zasadniczej szkole zawodowej – w zawodach elektryk, elektromechanik, mechanik pojazdów samochodowych, diagnosta pojazdów samochodowych.

III. **Zainteresowania biologiczno-chemiczne** – przydatne są zwłaszcza w pracy z przyrodą i człowiekiem, w zawodach, które wiążą się z opieką i pielęgnacją ludzi, hodowlą zwierząt, uprawą roślin, a także badaniem zjawisk zachodzących w przyrodzie.

Uczeń o wysokim poziomie zainteresowań przyrodniczych ma do wyboru naukę w:

- liceum ogólnokształcącym – w klasach o profilu biologiczno-chemicznym, biologicznym, chemicznym, matematyczno-geograficznym;
- technikum – o profilu chemicznym, melioracji, badania środowiska, a także kształtowanie środowiska w zawodzie technik ochrony środowiska;
- zasadniczej szkole zawodowej – w zawodach ogrodnik, rolnik, pszczelarz itp.

IV. **Zainteresowania techniczne** – przydatne w pracy w świecie techniki i danych, w takich zawodach, w których praca związana jest z przetwarzaniem surowców, obróbką różnorodnych materiałów, eksploatacji urządzeń oraz produkcji dóbr materialnych.

Uczeń o wysokim poziomie zainteresowań technicznych ma do wyboru naukę w:

- liceum ogólnokształcącym – w klasach o profilu matematycznym, matematyczno-fizycznym oraz informatycznym;
- technikum – w zawodach technik mechanik, technik mechanik o specjalności obróbka skrawaniem i spawanie, technik pojazdów samochodowych, technik budownictwa, technik budowy dróg i mostów kolejowych;

- zasadniczej szkole zawodowej – w zawodach: elektryk, operator obrabiarek skrawających, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, monter kadłubów okrętowych, monter budownictwa wodnego, mechanik, monter maszyn i urządzeń, mechanik pojazdów samochodowych, kucharz, piekarz, cukiernik, betoniarz-zbrojarz, stolarz, tapicer, posadzkarz, cieśla, murarz, malarz-tapeciarz.

V. **Zainteresowania opiekuńczo-wychowawcze** – przydatne są w pracy z ludźmi w obszarze opieki, pielęgnacji oraz rehabilitacji.

Uczeń o wysokim poziomie zainteresowań o charakterze opiekuńczo-wychowawczym ma do wyboru naukę w:

- liceum ogólnokształcącym – w klasach o profilu humanistycznym, a także biologiczno-chemicznym.

VI. **Zainteresowania usługowe** – przydatne są do pracy z ludźmi i techniką, w zawodach, w których świadczy się różne usługi ludziom, głównie w zakresie opieki osobistej, żywienia, a także w zakresie naprawy i konserwacji różnych urządzeń.

Uczeń o wysokim poziomie zainteresowań w zakresie szeroko rozumianych usług ma do wyboru naukę w:

- technikum – w zawodach: technik technologii odzieży, technik usług fryzjerskich, technik usług kosmetycznych, technik handlowiec, technik organizacji usług gastronomicznych, technik hotelarstwa, kucharz, kelner.
- zasadniczej szkole zawodowej – w zawodach: fryzjer, sprzedawca, kucharz, krawiec, mechanik pojazdów samochodowych¹⁵.

Poniższe zestawienia tabelaryczne prezentują wyniki w zakresie omawianych powyżej wyodrębnionych grup zainteresowań, które uzyskano dla uczniów uczęszczających do ostatniej klasy gimnazjum. Przedstawiono wyniki dla badanych ogółem oraz wyodrębniono rozkład wyników ze względu na płeć.

Tabela 1. Deklarowane zainteresowania badanych uczniów ze względu na dalszy kierunek i poziom kształcenia

Zainteresowania zawodowe	Liczba badanych ogółem									
	wysoki		wyższy niż przeciętny		przeciętny		niski		ogółem	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
humanistyczne	1	1	7	7	43	43	49	49	100	100
matematyczno-fizyczne	7	7	4	4	31	31	58	58	100	100
biologiczno-chemiczne	13	13	8	8	26	26	53	53	100	100
techniczne	15	15	13	13	23	23	49	49	100	100

¹⁵ B. Bartosz, *Poradnik metodyczny dla nauczycieli, pedagogów i doradców zawodowych*, Lublin 2011, s. 34–36.

Zainteresowania zawodowe	Liczba badanych ogółem									
	wysoki		wyższy niż przeciętny		przeciętny		niski		ogółem	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
opiekuńczo-wychowawcze	2	2	8	8	35	35	55	55	100	100
usługowe	4	4	8	8	51	51	37	37	100	100
razem	42	7	48	8	209	34,8	301	50,1	600	100

Tabela 2. Deklarowane zainteresowania badanych dziewcząt ze względu na dalszy kierunek i poziom kształcenia

Zainteresowania zawodowe	Liczba badanych dziewcząt									
	wysoki		wyższy niż przeciętny		przeciętny		niski		ogółem	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
humanistyczne	1	2	3	6	25	50	21	42	50	100
matematyczno-fizyczne	2	4	2	4	13	26	33	66	50	100
biologiczno-chemiczne	7	14	4	8	17	34	22	44	50	100
techniczne	2	4	6	12	9	18	33	66	50	100
opiekuńczo-wychowawcze	2	4	7	14	20	40	21	42	50	100
usługowe	2	4	6	12	28	56	14	28	50	100
razem	16	5,3	28	9,3	112	37,3	144	48	300	100

Tabela 3. Deklarowane zainteresowania badanych chłopców ze względu na dalszy kierunek i poziom kształcenia

Zainteresowania zawodowe	Liczba badanych chłopców									
	wysoki		wyższy niż przeciętny		przeciętny		niski		ogółem	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
humanistyczne	–	–	4	8	18	36	28	56	50	100
matematyczno-fizyczne	5	10	2	4	18	36	25	50	50	100
biologiczno-chemiczne	6	12	4	8	9	18	31	62	50	100
techniczne	13	26	7	14	14	28	16	32	50	100
opiekuńczo-wychowawcze	–	–	1	2	15	30	34	68	50	100

Zainteresowania zawodowe	Liczba badanych chłopców									
	wysoki		wyższy niż przeciętny		przeciętny		niski		ogółem	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
usługowe	2	4	2	4	23	46	23	46	50	100
razem	26	8,6	20	6,6	97	32,3	157	52,3	300	100

Jak wskazuje tabela nr 1, w której zawarto wyniki dla ogółu badanych uczniów, zdecydowane deklaracje dotyczące zainteresowań obejmują szczególnie zainteresowania o charakterze technicznym i biologiczno-chemicznym. W obszarze wyników wysokich (wysoki i wyższy niż przeciętny) najwyższy wskaźnik wyborów uzyskały zainteresowania techniczne w kategorii wysoki. Aż 15 proc. ogółu uczniów zdecydowanie deklaruje zainteresowania predysponujące do zawodów w świecie techniki i danych. Warto zauważyć, co wynika z kolejnej tabeli nr 2, że wyborów tych dokonali głównie chłopcy. Dziewczeta natomiast (tabela 3) obok jednoznacznych deklaracji (2 osoby) wykazały się mniejszym zdecydowaniem w obszarze zainteresowań technicznych. Kategoria wyższa niż przeciętna dla chłopców i dziewcząt ujawnia identyczną, lecz o mniejszym nasileniu skłonność do wyboru zawodów wymagających umiejętności obsługi urządzeń i danych. Kolejne wykazywane zainteresowania, które w kategoriach wysokich uzyskały znaczący wynik, to zainteresowania biologiczno-chemiczne. Dla ogółu zadeklarowanie wysoki poziom zainteresowania tym obszarem wiedzy wykazało aż 13 proc. uczniów. To w równej mierze dziewczeta i chłopcy (odpowiednio 7 i 6 osób). Podobnie dla poziomu wyższego niż przeciętny kategorię tę wykazało 4 chłopców i tyleż samo dziewcząt (tabele 2 i 3).

W obszarach kategorii wysokich dla deklarowanych zainteresowań najniższą wartość uzyskały zainteresowania humanistyczne i opiekuńczo-wychowawcze (tabela 1). Wybrały je jedynie dziewczeta (tabela 2). Dla dziewcząt zainteresowania te osiągnęły poziom identyczny jak dla zainteresowań matematyczno-fizycznych, technicznych czy usługowych (po jednym wyborze). Ogółem dziewczeta nie precyzują zdecydowanych preferencji zawodowych, z wyjątkiem zainteresowań biologiczno-chemicznych. Można to uznać za wyraz nie tyle niechęci do prezentowanego świata techniki i danych, ile braku zdecydowanych preferencji zawodowych.

Natomiast u chłopców obserwuje się polaryzację zainteresowań (tabela 3): z jednej strony całkowity brak zainteresowań humanistycznych, opiekuńczo-wychowawczych, z drugiej skłonność do wyboru zawodów wymagających pracy z maszynami i danymi.

Wysoki wskaźnik poziomu zainteresowań wykazuje zaledwie 7 proc. ogółu badanych (dla dziewcząt to 5,3 proc., dla chłopców – 8,6 proc. spośród wszystkich 300 możliwych udzielonych odpowiedzi). Połowa badanych uczniów nie deklaruje żadnych zainteresowań. Aż 48 proc. dziewcząt i 52 proc. chłopców nie ma zainteresowań, które mogłyby stanowić wyznacznik i azymut działań doradczych w celu określenia dalszego kierunku kształcenia. Spośród wszystkich wyodrębnionych rodzajów zainteresowań najwyższy wskaźnik w obszarze niskich wyborów uzyskały zainteresowania matematyczno-fizyczne, w dalszej kolejności opiekuńczo-wychowawcze i biologiczno-chemiczne. W obszarze pozostałych zainteresowań wyniki dla poziomu niskiego uzyskały zbliżoną wartość.

WNIOSKI

W niniejszym artykule ukazano nasilenie procesu rozwoju zainteresowań zawodowych przypadających na trzeci etap edukacyjny – gimnazjum.

Wyniki badań obrazują przebieg procesu krystalizacji zainteresowań prozawodowych, omawiany w literaturze¹⁶. Jednocześnie ukazano, iż w poszukiwaniu swojego miejsca w podziale pracy zwiększa się świadomość pracownicza, co potwierdza etapizację rozwoju zainteresowań młodzieży¹⁷. Obserwowane zainteresowania młodzieży przyjmują cechy kierunkowe wyznaczające azymut zawodowy będący podstawą w wyborze wykonywanego w przyszłości zawodu.

Dla ogółu uczniów szczególnie wysokie wyniki osiągnęły deklarowane wskaźniki zainteresowań technicznych i biologicznych. Mogą one przerodzić się w wykonywanie zawodów o charakterze technicznym i dotyczącym przetwarzania danych. Tendencja ta szczególnie krystalizuje się wśród chłopców. Obserwowany rozwój zainteresowań kierunkowych dokonuje się również poprzez proces wyborów negatywnych. Szczególnie niskie wskaźniki dla zainteresowań humanistycznych świadczą o mocno sprecyzowanych, jasno zwerbalizowanych potencjalnych preferencjach zawodowych. Młodzież chętniej precyzuje, czynności o jakim charakterze nie chciałaby w przyszłości wykonywać, niż prezentuje skłonność do określonego obszaru zawodów. Wybór negatywny, identyfikowany jako brak wskazania wyboru, zawęża możliwości eksploracji rynku pracy do zawodów technicznych związanych na przykład z pracą na maszynach, przetwarzaniem surowców, analizowaniem i opracowywaniem danych.

Jak zauważa Gurycka, jednym z czynników warunkujących rozwój zainteresowań jest płeć¹⁸. Wyniki badań pokazują różnice w poziomie nasilenia deklaracji co do zainteresowań. Wśród chłopców, którzy wykazali pewną dojrzałość prozawodową, zauważa się wybory jasno sprecyzowane i dookreślone co do ich specyfiki. Natomiast dziewczęta takich wyborów deklarują mniej i dotyczą one tylko obszaru biologiczno-chemicznego.

Obserwuje się także znaczny odsetek uczniów niewykazujących gotowości do podjęcia pierwszych decyzji zawodowych, co stanowi wyraźne wskazanie do pracy dla doradców zawodowych działających w obszarze trzeciego etapu edukacyjnego. Badania wskazują, iż istnieje konieczność podjęcia działań doradczych dających możliwość rozwijania zainteresowań mogących przerodzić się w przyszłości w wykonywany zawód.

LITERATURA

Bartosz B., *Poradnik metodyczny dla nauczycieli, pedagogów i doradców zawodowych*, Lublin 2011.

Czarnecki K., *Ukierunkowanie zawodowe człowieka*, Katowice 1981.

¹⁶ Zob. K. Czarnecki, S. Karaś, *Profesjologia w zarysie...*, dz. cyt.

¹⁷ Zob. Wiatrowski Z., *Rozwój zawodowy...*, dz. cyt. 2006.

¹⁸ Gurycka A., *Zainteresowania...*, dz. cyt. 1998.

- Czarnecki K., *Profesjologia: nauka o zawodowym rozwoju człowieka*, Sosnowiec 2010.
- Czarnecki K., Karaś S., *Profesjologia w zarysie (rozwój zawodowy człowieka)*, Radom 1996.
- Gurycka A., *Zainteresowania*, [w:] *Encyklopedia psychologii*, red. W. Szewczuk, Warszawa 1998, s. 1080.
- Gurycka A., *Rozwój i kształtowanie zainteresowań*, Warszawa 1989.
- Krawczyk L., Kulpa A., Maicka M., *Orientacja zawodowa. Przewodnik nauczyciela gimnazjum i szkoły podstawowej*, Warszawa–Łódź 1999.
- Nowacki T. W., *Zawodoznawstwo*, Radom 1999.
- Super D. E., *Psychologia zainteresowań*, Warszawa 1972.
- Wiatrowski Z., *Rozwój zawodowy*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 5, red. T. Pilch, Warszawa 2006, s. 211–220.